

A TIGER BAY-I LÁNY

Aranyujjtól arany szemig

MÉSZÁROS MÁRTON

Az isten háta mögül jött, de nem maradt ott, a fekete-fehér időszakban vált az Egyesült Királyság nemzeti kincsévé, ám a kétezres évek első két évtizedében is megmaradt első osztályú dámának és dívának. A nyolcvanhárom éves *Shirley Bassey* már alig lép fel nagyközönség előtt, de sem rajongóiból, sem rendíthetetlen hangjából nem veszített.

Azt, hogy pontosan mikor és hol, már nem tudom, de azt szoktam gondolni, hogy a Glastonbury Fesztiválon történt, kétezer-hétben. Két okból is úgy képezem, hogy kora este lépett a színpadra: a nap már eltűnőben volt és a közönség már kiéhezett az A listás sztárra. „I’m comin’ up so you better get this party started” – kezdett bele *Pink* jól ismert, általa frenetikusán feldolgozott popslágerébe talpig rózsaszín túllben, miközben a nyakában lévő, palásthöz erősített tollboa leért a vállára és végigfutott a hátán. A színpadi ruha testhez simult, s mivel comb felett hasítva volt, a lábakat szabadon hagyta. Istenem, micsoda lábak, micsoda beleváló, dögös hetvenéves spiné!

Az, hogy valaki, aki az ötvenes évek pirkadatán fog bele pályaképe megrajzolásába, s öt évtized múltán kiemelt fellépő a világ egyik elsőszámú zenei fesztiválján, nem csekély érdem. Miként a közönség megvesz érte – Shirley, Shirley, skandálják a harmadik dal előtt –, mindent megmagyaráz. Shirley Bassey azon a június végi estén nem is habozott, hogy megmutassa, miért hívják őt a varázslatos Shirleynek és énekelni a szigetország délnyugati régiójába. A háta mögött egy karmester által vezényelt, öltönyös nagyzenekarral, a mikrofonja

előtt jórészt tinikből és fiatalokból álló, több ezer fős közönséggel alig háromnegyed óra is elég volt neki arra, hogy végigfusson karrierje alappilléreire. És tette mindezt olyan hévvel és könnyedséggel, amivel még az utalkozó rokonszenvét is kivívhatta. Na, és mondani sem kell, dívaként, a javából. Hiszen ki más szolt volna, mintsem a diva, amikor az ikonikus sláger, a *Goldfinger* második előadása után a közönség füle hallatára megszólította az Arctic Monkeys együttest. „Így kellett csinálni” – vetette oda, utalva arra, hogy néhány nappal korábban feldolgozták a szóban forgó *Bond*-dalát. Azt sem rejtette véka alá, hogy honnan érkezett a sárdagonyás mezőre: két szám között kifejtette, hogy Monte-Carlóból hozta magával a napfényt. A koncert egyik bizonyos pontján, amikor belekortyolt a színpadra készített pohár vízbe, kislányosan gurgulázva megkérdezte a közönséget, csak nem gondolják, hogy pezsgőt iszik. Ugyan, azt majd a fesztivál után!

Mondjuk, lehetett rá oka, hiszen másnap éppen csak, hogy túlélte egy könnyen végzetes kimenetelűvé válható helikopterutat, amikor az őt hazaszállító pilóta egy iskolai mezőn kényszerleszállást hajtott végre. Amúgy, ha már az alkoholnál időzünk, megjegyezhető, hogy az évek során számtalan-

FORRÁS: ZIMBIO

szor felmerültek a pletykák arról, hogy talán némiképp többet fogyaszt bizonyos folyékony halmazállapotú szerves vegyületeket, vagy azokat a kellenél rosszabbul bírja. Volt már úgy, hogy egy rogyásig megpakolt vacsorasztal főhelyén ülve, kicsit ittasan és elég hangosan arról értekezett, hogy egy nem általa énekelt *Bond*-sláger, a *Golden Eye* nem passzol amerikai pályatársnője, *Tina Turner* hangjához. Turner rajongói billentyűt és papírt ragadtak, de sem a kéréstlen „viszontválasznak”, sem az őszinte megjegyzésnek nem lett következménye.

Egy szó, mint száz, az 1937 telén a walesi főváros, Cardiff Tiger Bay városrészében világra jött Shirley Bassey tegyen, mondjon vagy énekeljen bármit, őt nem lehet megenni. Nemrég az internet egyik rejtett gyöngyszemére bukkantam: *Willie Nelson*, az amerikai countrylegenda mutat kártyatrükköket egy néhány évvel ezelőtt rögzített videón. Mindenki vérmérsékletére és izlésére bízom, hogy megítélje, milyen hatást válthat ki belőle egy fonott, ősz hajú, aki kártyákat dobál a turnébusz asztalára, de ha hiszik, ha nem, úgy csinálja, hogy attól leesik az ember álla. Ugyanez a helyzet a mi Shirleynkkel. Ő azon fogyó létszámú klasszikus popzenik egyike, akinek vidáman a kezébe nyomnám akár a telefonkönyvet is,

hogy ha kifogyott a kétszáz dalból álló repertoárból, nyugodtan énekeljen abból. Istenemre mondom, jobb teljesítményt nyújtana az *Evansok*, *Johnsonok* és *Taylorok* között járva, mint a legtöbb mai pop- vagy rocksztar pályafutásuk első tíz és negyven éve között.

A nigériai származású *Henry Bassey* és az északkelet-angliai *Eliza Jane Start* legifjabb gyermekeként született Tiger Bay történelmi negyedében, a Bute utcában, amely valahol találkozik a Crichton úttal. (Hetven évvel később a *Girl from Tiger Bay* című dalban állított szép emléket szülővárosának.) Amikor Shirley világra jött, öt nővére és egy bátyja várta az érkezését; a lányok közül ketten csupán féltestvérei voltak. Az, hogy isteni adottságai vannak, korán megmutatkozott, de ezt eleinte sem a Moorland úti általános iskolában, sem a Splott Modern Középiskolában nem díjazták, különösen azért, mert úgy és annyiszor énekelte a *Can't Help Lovin' Dat Man* című slágert *A Revü-hajóból*, hogy azzal az egyik férfi tanárát is zavarba hozta. Tizennégy évesen elváltak az útjai a közoktatástól, s mint későbbi honfi- és pályatársa, *Tom Jones*, ő is egy gyárban találta magát, miközben estéről estére bárokban és közösségi házakban énekelte. Gyermekeként Jonesnak és Basseynek is az ezerkilencszáz-húszas és harmincas évek amerikai énekese, *Al Jolson* életéről szóló filmmusicalok voltak a kedvencei, ennek fényében nem meglepő, hogy az egyik első előadóművészi szerződését tizenhat évesen egy olyan produkcióra írta alá, amellyel egy Jolsonnak emléket állító utazó varieté-show-ra szerződött.

Két évébe telt, hogy *Jack Hylton* impresszárió felfigyeljen rá, majd meghívja a londoni West Endre a *Such is Life* egyik szerepére. A következő év elején, tizenkilenc évesen kiadták a *Burn My Candel* című első dalát, a brit közszolgálati csatorna pedig nem habozott betiltani a korbán sokatmondó dalszövegért. Az első slágerre egy évet kellett várni, ezt a *The Banana Boat Song* butácska, de szerethető dallamával érte el. Ezekből az időkből van egy kép, amelyen Bassey a szülővárosában álló Új Színház ablakából kihajolva intetet az őt szabályosan körbefonó rajongóinak. Innentől már nem volt megállás, hat évtized alatt harminchét stúdiólemezt és hat live albumot készített, a *The Shirley Bassey Singles Album* cí-

mű válogatás ezerkilencszáz-hetvenötben például egyetlen hónap leforgása alatt aranylemezzé vált.

A siker okát a dalokban, a rendíthetetlen hangban és a szemtelenül őszinte átélésben kell keresni. Vegyük például az ezerkilencszáz-hatvannégyes Goldfingert, amely a *Harry Saltzman* – *Albert R. Broccoli* alkotópáros harmadik Bond-filmjéhez készült. *John Barry* főcímdala több annál, amire a frenetikus jelző állna, a hollófekete bubifrizurás előadó pedig huszonhét éve minden nélkülözésével és sikerével, erőt és érzelmeket nem kímélve énekel túl a tökéletes szabású szmokingokat és a viszontagságos hidegháborút. Ez a dal maga Shirley Bassey, nem is csoda, hogy ötvenhat éve egyetlen hangverseny erejéig sem vált meg tőle. Akkoriban, amikor bemutatták a technicolor kémfilmet, készült hozzá egy videoklip: a párduc testű Shirley egy rakodódokkon, egy levegőbe emelt betonoszlopon pumpálja ki magából az utánozhatatlan „*gohld-fingeh*” szavakat. Ugyanez a dal ma már máshogy szól, például a Brit-díjak kétezer-tizenegyes vagy az Oscar-díjak kétezer-tizenhármas átadóján. Mára eltűnt az „erőszakosság” a hangjából, mondhatni, a hang teljesen megérett. Megmaradt erőteljesnek, de már nincs benne egy fikarcnyi erőlködés sem, kiegyenlített minden magasságban.

További két Bond-filmnek – a *Gyémántok az örökkévalóságnak* és a *Holdkelte* címűeknek – is rögzített betétdalt, mindkettőt neki írták, sőt az ezerkilencszáz-hatvanötös kémtörténet slágerét is neki szánták. *John Barry* és *Leslie Bricusse* *Mr. Kiss Kiss Bang Bang* címen írt is egy főcímdalt a *Tűzgolyóhoz*, Bassey el is énekelte, de a producerek mégis úgy döntöttek, hogy nem szerencsés, ha a főcímdalban nem szerepel a film címe. Ekkor született meg a *Thunderball*, amelyet már Tom Jones énekelte. A két robusztus walesi hang birtokosai egyébként úton-útfélen keresztezték egymás karrierjét. Sokan úgy gondolják, sohasem szívlelték egymást, de az időskori nyilatkozatokból arra lehet következtetni, ez csupán érthető versengés és show lehetett. Valamikor a hatvanas és hetvenes évek fordulóján, az erőteljes mezzo a *This is Tom Jones* című, rendkívül népszerű tévéműsor vendége volt, ahol a házigazdával énekel duettet. Nem sokáig – valamivel szerfelett elégedetlen volt.

„Shirley kiviharzott. Csak annyi ideig állt meg, hogy ráfirkantson valamit a *This is Tom Jones* plakátra a portán. Vörös rúzzsal felírta rá: Tom Jones egy buzi” – elevenítette fel az emléket Jones az *Önéletrajz – A sikeren innen és túl* című memoárjában.

Hatásos pillanatokban nem volt hiány a pályafutása során. Nem egyszer elsírta magát a koncerteken, de a meglepő az lenne, ha boldogtalan nőként, egy meggyilkolt lány édesanyjaként, az unokáival kapcsolatot nem tartó nagymamaként ne tenné azt a *Something* és a *Don't Cry for me, Argentina* vagy a *We Don't Cry Out Loud* előadása közben. (Dalai közül sok közel áll a kabaréhoz, a revühöz, énekelte a *Chicago* című musicalból is, de észrevehető az is, hogy az ugyancsak érzékeny *Judy Garland* is hatott rá.) Ha kell, még hetvenévesen is rácsapott a saját popsjára, amikor a *Big Spender*, az egyik leghíresebb slágerét énekelte – akkor is, ha történetesen egy előkelő vendég, *Fülöp* edinburghi herceg születésnapján énekelte. Nem volt ritka az sem, hogy miközben pusztit vagy csókot nyomott a közönség első soraiban ülőknek, a brit állami ünnepeken – legutóbb *II. Erzsébet* kilencvenedik születésnapja alkalmából – a kétezerben neki adományozott címhez méltón, dámához való méltósággal lépett színpadra.

Lényegében nincsen olyan szerzemény, amelyet ne tudna jól előadni. Az általam kedvencként rangsorolt dalainak listája ezért szinte végeleáthatatlan és megjegyezhetetlen, de az *I Am What I Am* vagy a *This is My Life* a Bassey-jelenség eklatáns példái. Énekelje negyven- vagy hetvenévesen, igazi csoda: teljesen kiegyenlített hangok, igazán jó hangképzéssel, operaezenekesi erővel, allűrök nélkül. A hangkitartása, szuflája, a testbeszéde máig utánozhatatlan. Ma már ritkán vállal fellépést, interjúk évek óta nem ad, de a monte-carlói hercegség özszes rangos eseményén jelen van, a rajongóinak nem válaszol, de ha kérnek, küld dedikált fényképet. Persze, hébe-hóba még meggyőzhető egy szűk körű fellépésre, magára ölt egy különcködő *Westwood*- vagy *Macdonald*-ruhát, hogy azt tehesse, amihez igazán ért: szórakoztasson. Legutóbb az ITV brit kereskedelmi televízió karácsonyi különkiadásakor tett így, a falak is beleremegtek. ❁